

Олег Несімко

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
nodleolviv@gmail.com

Володимир Бараняк

кандидат хімічних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
baranyakvm@gmail.com

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

© Несімко О., Бараняк В., 2019

На основі аналізу нормативно-правових актів розглянуто проблемні питання призначення судової експертизи у кримінальному провадженні. Визначено необхідність внесення відповідних змін до Закону України “Про судову експертизу” з метою узгодження його норм із нормами КПК щодо процедури призначення судових експертиз у кримінальному провадженні.

Ключові слова: експертне дослідження; кримінальне провадження; підстави проведення експертного дослідження; ухвала слідчого судді.

Олег Несимко, Владимир Бараняк

ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ НАЗНАЧЕНИЯ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ В УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

В статье на основе анализа нормативно-правовых актов рассмотрены проблемные вопросы назначения судебной экспертизы в уголовном производстве. Определена необходимость внесения соответствующих изменений в Закон Украины “О судебной экспертизе” с целью приведения его норм в соответствие с нормами УПК относительно процедуры назначения судебных экспертиз в уголовном производстве.

Ключевые слова: экспертное исследование; уголовное производство; основания для проведения экспертного исследования; постановление следственного судьи.

Oleh Nesimko

Lviv Polytechnic National University,
Department of Criminal Law and Procedure,
Ph. D., Assoc. Prof.

Volodymyr Baranyak

Lviv Polytechnic National University,
Department of Criminal Law and Procedure,
Ph. D., Assoc. Prof.

PROBLEMATIC ISSUES OF APPOINTMENT OF FORENSIC EXAMINATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS

In the article on the basis of analysis of normative legal acts considered the problematic issues of appointment of forensic examination in criminal proceedings. The necessity of making appropriate amendments to the Law of Ukraine “On Forensic Expertise” is determined with

the aim of bringing its norms in line with the CPC norms regarding the procedure for appointing forensic examinations in criminal proceedings.

Key words: expert research; criminal proceedings; grounds for conducting expert research; decision of the investigating judge.

Постановка проблеми. Нині фактично відсутні системні дослідження проблемних питань щодо процесуального порядку призначення судових експертиз у кримінальному провадженні з огляду на прийняття змін до кримінального процесуального законодавства. Саме судова експертиза як один із правових інститутів зазнала істотних змін. Необхідно звернути увагу на те, що під час призначення судових експертиз виникло чимало проблемних питань, вирішення яких сприятиме ефективнішій діяльності експертних установ та експертів та їх взаємодії з органами досудового розслідування та суду.

Аналіз дослідження проблеми. Питання процесуального порядку призначення експертиз у кримінальному провадженні досліджено у наукових працях таких вчених, як Р. С. Белкін, В. Г. Гончаренко, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, В. К. Лисиченко, М. Я. Сегай, Г. М. Нагорний, А. І. Лозовий, В. Т. Нор, В. М. Тертишник, М. Г. Щербаковський та ін.

Мета статті – дослідження проблемних питань призначення судової експертизи у кримінальному провадженні у зв'язку зі змінами у кримінальному процесуальному законодавстві України.

Виклад основного матеріалу. В умовах реформування кримінального процесуального законодавства України треба вирішити одне із важливих питань – вдосконалення нормативної регламентації порядку призначення судової експертизи у кримінальному провадженні.

До кримінального процесуального законодавства України законодавцем були внесені зміни, які суттєво змінили процедуру призначення судових експертиз у кримінальному провадженні.

Зокрема, якщо раніше слідчий призначав експертизу своєю мотивованою постановою про призначення судової експертизи, то відповідно до ч. 1 ст. 242 чинного КПК України експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права [1].

Згідно зі ст. 243 КПК України сторона обвинувачення залучає експерта за наявності підстав для проведення експертизи, зокрема за клопотанням сторони захисту чи потерпілого. Поряд із тим сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, зокрема обов'язкової.

Також, відповідно до ст. 244 чинного КПК України, експерта може залучити слідчий суддя за клопотанням сторони захисту в разі відмови слідчого, прокурора в задоволенні клопотання сторони захисту про залучення експерта.

Слідчий суддя застосовує процесуальні санкції у вигляді повернення клопотання особі, яка його подала, у випадку недодержання вимог КПК, які висуваються до форми і порядку подання клопотання про призначення судової експертизи.

Зазначимо, що одночасно із прийняттям відповідних змін, якими передбачена нова процедура призначення судової експертизи у кримінальному провадженні, законодавець також вніс зміни до Закону України “Про судову експертизу” (ст. 71) [2], якими передбачено, що підставою проведення судової експертизи є відповідне судове рішення чи рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою – якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб.

Аналіз цієї норми дає підстави стверджувати, що орган досудового розслідування та інші особи мають право на самостійне залучення судового експерта для проведення експертизи у

кримінальному провадженні, що суперечить новим вимогам КПК у частині призначення судових експертиз. Відповідно до Закону України “Про судову експертизу” [2] підставою для проведення експертного дослідження є судові рішення, або рішення органу досудового розслідування (постанова слідчого про призначення судової експертизи), або заява адвоката (якщо дослідження проводиться на договірних засадах). Проте, відповідно до КПК, судова експертиза може бути проведена лише за ухвалою слідчого судді або суду.

Отже, вже сьогодні існує невизначеність у процесуальному законодавстві щодо призначення судових експертиз, оскільки сторони кримінального провадження, що безпосередньо звернулись до експертної установи, можуть одержати висновок судової експертизи, який надалі буде визнаний судом недопустимим доказом, оскільки порушено процесуальний порядок отримання такого доказу.

Щодо розгляду клопотання про призначення судової експертизи слідчий суддя має право відмовити у задоволенні такого клопотання у випадку, якщо його ініціатор не доведе необхідність застосування спеціальних знань для вирішення питань, що мають істотне значення для кримінального провадження.

Ухвала слідчого судді про відмову у задоволенні клопотання про призначення судової експертизи оскарженню не підлягає. Під час судового розгляду в суді першої інстанції судову експертизу призначають за рішенням суду, який розглядає справу по суті.

Зазвичай на практиці слідчий суддя задовольняє клопотання слідчого з чи без його участі у судовому розгляді цього питання, що призводить до виникнення низки недоліків, як процесуальних, так і не процесуальних.

У разі задоволення клопотання про призначення судової експертизи слідчий суддя або суд може одноособово визначити експертну установу або експерта, якому доручається проведення відповідного експертного дослідження, або погодитися із запропонованими слідчим у клопотанні. Ініціатор звернення у клопотанні зобов'язаний лише вказати вид експертного дослідження та надати перелік питань, які потребують такого дослідження.

Разом з тим, критерії, за якими слідчий суддя або суд повинні визначати експертну установу для призначення судової експертизи, не встановлені ні у КПК, ні у Законі України “Про судову експертизу”. Такі критерії вказано лише в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [3], відповідно до яких експертну установу вибирають за територіальною зоною відповідних областей України.

Тобто може виникнути ситуація, коли після проведення експертного дослідження за зверненням однієї зі сторін кримінального провадження та отримання висновку судової експертизи слідчий суддя приймає рішення про призначення судової експертизи за зверненням протилежної сторони у тій самій експертній установі, де вже відповідне дослідження проводилось, і встановлює, чи відрізнятимуться висновки експерта.

Крім цього, слідчий суддя або суд можуть включати до ухвали не всі запропоновані і необхідні, на думку, ініціатора звернення питання для проведення експертного дослідження і таке рішення оскарженню не підлягає.

Не менш важливі питання реалізації права експерта на отримання додаткових матеріалів для проведення експертного дослідження, передбаченого ст. 13 Закону України “Про судову експертизу”, відповідно до якої незалежно від виду судочинства судовий експерт має право, зокрема, подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, якщо експертизу призначив суд або орган досудового розслідування, або ознайомлюватися із матеріалами справи, які стосуються предмета судової експертизи, що не врегульовано змінами до КПК. Також це стосується і надання дозволу на повне чи часткове знищення об'єктів дослідження.

Висновки. Отже, викладені вище проблемні питання призначення судових експертиз свідчать про необхідність вдосконалення законодавства (внесення змін, доповнень до КПК) у частині

призначення судової експертизи за рішенням слідчого судді та внесення відповідних змін до Закону України “Про судову експертизу” з метою узгодження його норм із нормами КПК щодо процедури призначення судових експертиз у кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: затверджений Законом України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 37. Ст. 11. 2. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4711-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>. 3. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

REFERENCES

1. *Kry`minal`ny`j procesual`ny`j kodeks Ukrayiny`*: zatverdzheny`j Zakon Ukrayiny` vid 13.04.2012 № 4651-VI // *Oficijny`j visny`k Ukrayiny`*. 2012. № 37. St. 11. 2. *Pro sudovu eksperty`zu*: Zakon Ukrayiny` vid 25 lyutogo 1994 r. № 4711-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>. 3. *Pro zatverdzhennya Instrukciyi pro pry`znachennya ta provedennya sudovy`x eksperty`z ta ekspertny`x doslidzhen` ta Naukovo-metody`chny`x rekomendacij z py`tan` pidgotovky` ta pry`znachennya sudovy`x eksperty`z ta ekspertny`x doslidzhen`*: Nakaz Ministerstva yusty`ciyi Ukrayiny` vid 8 zhovtnya 1998 r. № 53/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

Дата надходження: 17.04.2019 р.